

Секція 2
СОЦІАЛЬНА КРЕАТИВНІСТЬ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО
КОНСТРУЮВАННЯ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Акуленко Я. М.,
студента ІІ курсу магістратури, гр. МФРп-191
Науковий керівник – Філіпович В. М., канд. психол. наук
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОБУМОВЛЕНостІ СВДОМих ТА
ПІДСВДОМих КОМПОНЕНТІВ ЦІННІСНих ОРІЕНТАЦІЙ

Визначення взаємозв'язків свідомих та підсвідомих компонентів ціннісних орієнтацій фактично є спробою вирішити одвічну проблему взаємообумовленості свідомості та підсвідомих структур.

У поняття “свідоме”, “несвідоме” і “підсвідоме” при обґрунтуванні теоретичних положень у кожному конкретному випадку вкладався різний зміст, що не давало можливості зрозуміти, чи йде мова у всіх випадках про одне й те ж саме явище або ж варіації у використанні термінів мають принципове значення.

Засновник диспозиційної теорії В. О. Ядов, який визнає несвідомий характер ціннісних орієнтацій, провів аналіз співвідношення понять “ціннісна орієнтація”, “установка”, “атитюд”. Ціннісна орієнтація “представляє систему атитюдів щодо дійсності. Ця система ієрархічна по ряду параметрів, головний з яких – стійкість самої системи. Система атитюдів, яка називається ціннісною орієнтацією, виражає спрямованість особистості на певні норми й цінності” [1, с. 8].

Такої ж думки дотримується й Г. М. Андреева, яка пише: “Ціннісні орієнтації, таким чином, це теж різновид диспозиційних утворень, але вони відрізняються від попередніх рівнів диспозицій тим, що регулюють поведінку й діяльність особистості в найбільш значимих ситуаціях її соціальної активності. У системі ціннісних орієнтацій виражається ставлення особистості до цілей життєдіяльності, до засобів задоволення цих цілей” [1, с. 9].

Розкриваючи відмінність соціальних настанов від психічних установок, використовуючи можливості перекладу на українську мову російського поняття “установка” (“настанова”), В. Т. Циба фактично намагається ввести нове позначення для інтерпретації ролі та місця установок. Про психічну установку він висловлюється таким чином: “Установка на відміну від інваріантного соціогенного чинника, що регулює діяльність, – соціальної настанови – не має смислового наповнення та свідомо не регламентує активність.” [2, с. 44].

Розкриваючи поняття “сміслова установка”, О. Г. Асмолов, Б. С. Братусь, Д. О. Леонтьєв чітко розмежовують межі використання понять “смісл” і “цінність”. Б. С. Братусь, наприклад, розглядає особистісні цінності, як “усвідомлені загальні смислові утворення” [3, с. 27]. Смісл, за його

думкою, може бути як усвідомлюваним, так і неусвідомлюваним, у разі його усвідомлення він стає особистісною цінністю.

Зв'язок понять “смысл” і “цінність” яскраво прокоментований В. Франклом. Він пише: “Унікальний смысл сьогодні – це універсальна цінність завтра” [3, с. 51], і тому можемо казати, що зміна ціннісних орієнтацій опосередкована зміною самої діяльності.

Р. С. Немов з цього приводу зауважує, що “практично будь-яку дію людини необхідно розглядати як двоякодeterminовану: диспозиційно й ситуаційно” [3, с.53]. Він називає диспозиціями психологічні фактори, які визначають із внутрішнього середовища людини її поведінку. Ситуаційний бік визначається силою й частотою актуалізації, а також способом задоволення певної потреби (яка є виявом важливості певної цінності).

На противагу прихильникам теорії “установки”, що стверджують переважно підсвідомий характер ціннісних орієнтацій (оскільки установки особистості не усвідомлюються), існує точка зору, яка відносить ціннісні орієнтації виключно до сфери свідомої діяльності людини. Так, В. В. Сусленко розглядає ціннісні орієнтації як феномен, який виникає на основі установки, але не рівнозначний їй, оскільки ціннісні орієнтації – це усвідомлення особистістю свого ставлення до суспільства, до самої себе, до навколишньої дійсності. [4, с. 38].

І. Є. Головаха також відмічає, що ціннісні орієнтації, життєві цілі й плани є компонентами усвідомленої картини майбутнього.

Б. С. Братусь з цього приводу пише: “Особистісні цінності – це усвідомлені й прийняті людиною загальні смисли її життя. Їх варто відрізнити й від чисто декларованих, проголошуваних цінностей, не забезпечених “золотим запасом” відповідного смислового, емоційно-пережитого, що зачіпає особистістність ставлень до життя, оскільки такого роду цінності не мають по суті прямого стосунку до смислової сфери, більше того, можуть стати бутафорією, що маскує зовсім інші особистісні устремління” [4, с. 41].

Г. Е. Залеський намагається дослідити взаємозв'язок свідомих структур. Він розмежовує поняття “ціннісні орієнтації” й “переконання”. На його думку, переконання, “будучи одиницею світогляду, покликане реалізувати визначені особистісні цінності [4, с. 43].

Отже, бачимо, що вчені виділяють три групи ціннісних ієрархій: усвідомлювані (переконання), дійсні (підсвідомі) і декларовані (які не відносяться до смислової сфери). У цій ситуації необхідно зазначити, що цінності, які декларуються, фактично не мають смислового наповнення і тому ніяк не впливають на спрямованість особистості та її діяльність.

Незалежно від ступеня усвідомленості ціннісні орієнтації не завжди стають мотивами поведінки. У деяких ситуаціях можна спостерігати істотний дисонанс між ціннісними й поведінковими характеристиками. Недостатній взаємозв'язок між ціннісними уявленнями й поведінковими характеристиками свідчить про те, що ціннісні уявлення в більшій мірі характеризують самосвідомість, інтелектуальні аспекти свідомості й не завжди пов'язані з мотиваційними структурами реальної поведінки й дії.

Список використаних джерел

1. Бех І. Ціннісна сфера сучасної людини в контексті пріоритетів виховного процесу *Шлях освіти: науково-методичний журнал*. 2010. №4 (58). С. 8-9.
2. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте: психологическое исследование. М.: Просвещение, 2014. 464 с.
3. Серый А. В., Яницкий М. С. Ценностно-смысловая сфера личности: учеб. Пособие. Кемерово: Кемеровский государственный университет, 2009. 92 с.
4. Яницкий М. С. Ценностные ориентации личности как динамическая система. Кемерово: Кузбассвузиздат, 2000. 204 с.

Антоненко Л. М., Антоненко Ф. М.,

студенти II курсу магістратури, гр. МФРп-191

Науковий керівник – Ємець Н. А, канд. філос. наук, доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД УЧАСНИКІВ ООС ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Наявність ефективних правових механізмів захисту держави від військової агресії є основою для забезпечення її національної безпеки. Розробка таких механізмів, їх своєчасна адаптація до сучасних викликів виступають одним з головних напрямків правотворчого процесу держави. Особливо актуальним сьогодні цей напрямок є для України, яка з 2014 року розпочала довгий шлях пошуку дієвих технологій протидії військовій агресії та повернення тимчасово окупованих територій. За останні чотири роки українське правове поле було доповнено великою кількістю нових понять: антитерористична операція, учасник АТО, Операція об'єднаних сил [6].

Дослідник Гаврилук Л.П вказує, що соціальний супровід – це форма соціальної роботи, спрямована на мінімізацію складних життєвих обставин, адаптацію до умов середовища, шляхом надання різних видів конкретних соціальних послуг, здійснення підтримки, опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій населення з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їхнього соціального статусу [1].

Соціальний супровід учасників ООС – це комплексна допомога у розв'язанні проблем, які пов'язані з соціальною адаптацією, реабілітацією, отриманням необхідної допомоги в складних життєвих умовах, роз'яснення щодо пільг та інші питання.

Учасники бойових дій після повернення додому зіштовхуються не тільки із психологічними проблемами, але й зі складнощами матеріального характеру. Адаптація ветеранів до мирного життя ускладнюється чисельними соціально-економічними проблемами, а державна система економічної допомоги військовослужбовцям потребує вдосконалення [5].

Ключовими напрямками діяльності органів соціального захисту в сфері соціального супроводу учасників ООС сьогодні є: - створення єдиного реєстру учасників АТО/ООС; - встановлення статусу учасника бойових дій; забезпечення гарантованого виконання державою прав інвалідів – учасників